

VÝVOJ STŘEDOVĚKÉHO KOSTELA NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE V SULEJOVICÍCH

JAROSLAV SKOPEC – TOMÁŠ BROŽ – JAN KOLOČ

CELKOVÁ SITUACE

Obec Sulejovice, která se nachází přibližně 2 km jihozápadně od města Lovosice, představuje příklad návesní vesnice. Kostel Nejsvětější Trojice se nachází v intravilánu obce, západně od návsi.

Jedná se o orientovanou jednodlnou zděnou stavbu s obdélnou lodí s odsazeným polygonálním presbytářem na východě, k jejíž severní straně přiléhá hranolová věž čtvercového půdorysu se sakristií v podvěží. Do kouta mezi věž a loď byla přistavěna hranolová schodišťová vížka na čtvercovém půdoryse s výrazně zaobleným severozápadním nárožím. Loď, presbytář a věž jsou vyzděny z lomového opukového kamene s pravidelněji opracovanými kvádry v nárožních armaturách, pouze čela opěrných pilířů presbytáře jsou tvořena pravidelnými písčivými kvádry. Schodišťová vížka je patrně plně vyzděna z pálených cihel, které jsou patrně pouze v její patě.

STRUČNÝ POPIS

Plochostropá loď s výrazným fabionem je přístupná od západu obdélným dveřním otvorem s půlkruhovým záklenkem umístěným v lichoběžné nise se segmentovým záklenkem. Od severu a jihu je loď osvětlována v osách stěn prolomenými obdélnými okenními otvory se segmentovými záklenky, jejichž niky mají do interiéru rozevřené špalety se segmentovými záklenky. Na východní straně je loď s presbytářem spojena širokým hrotitým vítězným obloukem s postraním půlválcovými nikami. Severní nika je kryta konchou a jižní segmentovým záklenkem. Přibližně jednu třetinu západní strany lodi zaujímá dřevěná kruchta spoluvynášená dvojicí sloupků. Je přístupná dvouramenným dřevěným schodištěm umístěným po severní straně západního vstupu.

Presbytář je zaklenut jedním polem čtyřcípé hvězdivé klenby, která je s paprscitým závěrem spojena přímým úsekem vrcholového žebra. Čelní oblouky klenby jsou hrotité. Ve všech kříženích žebířů jsou osazeny terčové svorníky, z nichž ten ve středu hvězdice je opatřen kolčím štítem a svorník závěrový tzv. štítem francouzským s neznámou figurou. Klínová žebra s výžlabkem uprostřed okosení mají do středu výžlabku vložen obloun a dosedají v koutech na konzole opatřené lidskými maskami s profilovanými půlkruhovými krycími deskami. Interiér presbytáře je od jihu, jihovýchodu, východu a severovýchodu osvětlován čtveřicí hrotitých okenních otvorů. Jejich ostění je dnes přímé neprofilované mající do interiéru rozevřené neprofilované špalety. Špalety do exteriéru jsou na lícové straně profilovány okosenou hranou, na níž navazuje široký výžlabek zakončený polodrážkou.

V severní stěně presbytáře byl prolomen obdélný dveřní otvor s půlkruhovým záklenkem směřující do sakristie. Opukové ostění portálu je profilováno výžlabkem v okosení, na které navazuje obloun přecházející mírným zalomením ve výžlabek zakončený šikmou stezkou. Profilace vybíhá z neobvyklého diagonálně položeného zaobleného útvaru náběžného štítu, který je na hraně redukován na prosté okosení vyrůstající nízko nad podlahou z diagonálně položené trojúhelné plošky náběžného štítu. Špalety lichoběžné dveřní niky se segmentovým záklenkem jsou opatřeny pochvami pro závoru zajišťující dveřní výplň. Pochva ve východní špaletě určená pro zasouvání závory je až 1,8m hluboká. Po východní straně portálu se nachází obdélná nika sanktuária, které je opatřeno bohatě profilovaným ostěním se zavěšenou hmotnou lilií na spodní straně a na překladu s fiálou vrcholící křížovou kytkou s poupětem. Ostění je profilováno vnější sklopenou plochou přecházející pod pravým úhlem do šikmé stezky, následované výžlabkem přecházejícím mírným zalomením v obloun, za nímž se napojuje šikmá stezka s navazujícím výžlabkem, který mírným zalomením přechází v hruškovec. Za hruškovec následuje výžlabek uprostřed okosení a obloun. Na fiále i vnější sklopené ploše překladu jsou osazeny kraby.

Sakristie je zaklenuta jedním polem křížové žebrové klenby s hrotitými čelními oblouky. Žebra o profilu klínu s výžlabkem uprostřed okosení vybíhají v koutech z konzol opatřených lidskými maskami a profilovanými půlkruhovými hlavicemi. Sakristie je od severu a východu osvětlována po jednom okenním otvoru. Severní je obdélný s přímým překladem, vsazený do lichoběžné niky se segmentovým záklenkem. Vnější strany otvoru mají široké okosení ukončené diagonálně položenou trojúhelnou ploškou náběžného štítu a prudce klesajícím parapetem. Východní otvor je koncipován zcela shodně s okenními otvory presbytáře, pouze je menších dimenzí a namísto polodrážky v profilaci vnějších špalet je zde užita šikmá stezka. Pod parapetem okenního otvoru se nachází pravoúhlý ústupek ve zdivu, ze kterého na jižním a severním konci vystupují dva hranolové pilířky. Po západní straně severního okenního otvoru se nachází níže položená půlválcová nika s přímým překladem s vnější okosenou hranou. Do niky byla umístěna kamenná kruhová výlevka s odtokovým kanálem vyústujícím v exteriéru. K východní stěně přiléhá obdélné těleso menzy se soklovou a korunní římsou profilovanými jednoduchým okosením.

Patro věže je přístupné ze schodišťové vížky obdélným vstupním otvorem se segmentovým záklenkem a šikmo k jihovýchodu ubíhajícími špaletami. Na straně věže byl pod záklenek vstupu vložen přímý trámový překlad. Patro je plochostropé,

osvětlované od severu obdélným okenním otvorem shodným se severním okenním otvorem sakristie. Druhé patro věže je na západě, severu a východě prolomeno širokými a vysokými obdélnými zvonovými otvory s hrotitými záklenky umístěnými do lichoběžných nik s hrotitými záklenky. Vnější hrana okenního otvoru je profilována oblounem s navazujícím výžlabkem uprostřed okosení. Jižní stěna je prolomena obdélným dveřním otvorem se segmentovým záklenkem, který zprístupňuje krov nad presbytářem. Druhé patro věže vyplňuje konstrukce zvonové vzpěradlové stolice, která se skládá ze tří vazeb řazených za sebou ve směru sever–jih. V interiérech obou pater a na stěnách otočených do krovu je pozorovatelné načervenalé zabarvení opukového kamene svědčící v minulosti o požáru.

Schodišťová vížka je od západu přístupná obdélným dveřním otvorem s okosenou vnější hranou, který byl vsazen do obdélné niky s přímým překladem. Dřevěné vřetenové pravočtívé schodiště je postupně odspodu ve třech etážích osvětlováno ze severu, západu a severu trojicí obdélných okenních otvorů, které jsou konstruovány shodně jako okenní otvor prvního patra věže.

Průčelí lodí jsou uvozena soklem, jehož stávající omítková profílace spočívá na kamenném, šikminou zakončeném středověkém soklu. Průčelí opatřená lizénovými rámy jsou horizontálně ukončena profilovanou korunní římsou. Nad korunní římsou západního průčelí vyrůstá lichoběžný štít sedlové střechy s konkávně vykrojenými šikmými stranami, na nějž nasedá trojúhelný tympanon rámovaný profilovanou římsou. Severní a jižní okenní otvory mají ploché pásové šambrány, západní vstupní otvor je naproti tomu opatřen jednou odsazeným páskem a jednou odsazenou plochou pásovou římsou v patách záklenku. V půlválcové nise nad vstupním otvorem zakončené konchou se stylizovanou mušlí byla umístěna socha sv. Jana Nepomuckého. Západně pod jižním okenním otvorem se nachází dnes zazděný jižní vstup s téměř půlkruhovým záklenkem zakončeným oslím hřbetem a s bohatě profilovaným opukovým ostěním. Vlastní ostění je vsazeno do obdélného rámu lemovaného lištou profilovanou šikmou stezkou, na níž navazuje výžlabek přecházející mírným zalomením v obloun. Profílaci vlastního ostění je od oblounu lišty rámu mírně odsazena. Profílaci na vnější straně rámuje výžlabek s navazující šikmou stezkou, za níž se připojuje poloviční profil hruškovce se širokýmnosem, za kterým následuje obloun mezi dvěma výžlabky. Na vnitřní straně je profil za zadním výžlabkem ukončen zkosením. Archivolta je navíc na vnější straně lemována oblounem, který se pravouhlým zalomením vyděluje z lišty obdélného rámu. Profílaci ostění a lišty rámu vyrůstají přímo z čelně sklopené šikmé plochy navazující přímo na šikmou plochu soklu průčelí. Vnitřní hrana stojky je okosená a spadá až na kamenný práh portálu, který je rovněž okosen. Do cviklů portálu byly vloženy dva tesané heraldické znaky tvořící manželskou alianci.

Manželův erb na západní straně (heraldicky pravý) patří rytířskému rodu Kaplířů ze Sulevic, zde je v provedení po rozšíření o erb vladýků ze Skalky. Erb má čtvrcený štít, v jehož 1. a 4. poli je šachované křídlo (původní erb Kaplířů ze Sulevic),

ve 2. a 3. půleném poli vyrůstá z půlící čáry vpravo polovina orlice se zbrojí, vlevo je břevno (erb vladýků ze Skalky). Na portálu je, oproti běžnému užití, erb zrcadlově obrácen (podle svislé osy), neboť dle pravidel heraldické kurtoasie je přivracen k erbu manželky.¹

Manželčin erb na východní straně portálu (heraldicky levý) má na štítě dva zkrížené meče.²

Presbytář obíhá shodně s lodí profilovaný sokl a korunní římsa, z lizénových rámu zde zbyl pouze pod korunní římsou běžící lizénový pás. Nároží presbytáře zpevňují jednou odstupněné opěrné pilíře ukončené pultovými stříškami. Římsy stříšek jsou profilovány výžlabkem uprostřed okosení.

Průčelí věže, uvozené plochým neprofilovaným soklem, jsou horizontálně členěna jednoduše profilovanou kordónovou římsou mezi přízemím a prvním patrem a ukončena profilovanou římsou korunní. Jsou hladce omítnutá, pouze v přízemích jsou nároží zvýrazněna rustikou.

Schodišťová vížka má plochý neprofilovaný sokl a korunní římsu shodnou s lodí, avšak již bez lizénového pásu.

Krov nad lodí je hambalkové soustavy s jednou úrovní hambalků se dvěma podélnými stojatými stolicemi. Konce hambalků jsou na obou stranách vynášeny podélnými vaznicemi stolic. Vaznice v plných vazbách podpírají svislé sloupky zapřené šikmými vzpěrami vedenými rovnoběžně s krokviemi. Severní sloupek druhé plné příčné vazby od západu je zdvojen. Podélné zavětrování stolic je řešeno pomocí pásků.

Krov presbytáře je hambalkové soustavy s centrální stojatou stolicí, jejíž dva sloupky vybíhají až do hřebene střechy. Pod středem hambalků probíhá podélná vaznice. Stolice je v podélném směru ztužena pásky vybíhajícími ze sloupků do vaznice a vzpěrami vybíhajícími z vaznice do sloupků. Na koncích vaznice nasedají sloupky vynášející hřebenovou vaznici. V pětibokém závěru je krov založen na roštu, jehož základ tvoří třetí vazný trám presbytáře od západu, do něhož je kolmo napojen vazný trám středové vazby. Do něj se sbíhají dva diagonální trámy. Mezi nimi a vazným trámem třetí vazby od západu jsou napojeny výměny. Do výměn jsou na severní straně napojena krátkata dvou polovičních vazeb, na jižní straně je krátké pouze jedno.

Většina spojů krovu nad lodí i presbytářem je čepovaná, některé jsou plátovány a jištěny jsou dřevěnými kolíky.

STAVEBNÍ VÝVOJ VE STŘEDOVĚKU A RANÉM NOVOVĚKU

Dosavadní literatura klade vznik kostela do závěru 14. století.³ Této dataci by zcela jistě odpovídala jak architektonická

¹ V barevném provedení by v 1. a 4. modrém poli bylo stříbrno-červeně šachované křídlo, v 2. a 3. poli by pravá polovina byla zlatá s polovinou černé orlice s červenou zbrojí, levá polovina by byla provedena v červené barvě a břevno stříbrně. August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika II*, Praha 1925, s. 232.

² August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika II*, Praha 1925, s. 68–69. Zde se uvádí, že tento erb má dva stříbrné zkrížené meče se zlatými rukojetmi a záštitami na červeném štítě.

³ Dobroslav LÍBAL, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001, s. 472–473; Dobroslav LÍBAL, *Dějiny českého výtvarného umění I/1*, Praha 1984, s. 201; Emanuel POCHE a kol., *Umělecké památky Čech 3*, Praha 1980, s. 465.

výbava kostela, tak i možnosti potencionálních stavebníků, zejména pak Kunata Kaplíře ze Sulevic, který na konci 14. století dosáhl významného společenského postavení na královském dvoře.⁴

Se vznikem kostela je nejčastěji spojována klenba presbytáře. V této souvislosti je však třeba si uvědomit, že klenební obrazec se čtyřcípou hvězdou je v předhusitské době užit pouze ojediněle a je zpravidla vázán na větší stavební podniky přímo či nepřímo podnícené Karlem IV. Do konce 14. století se tak hvězdná klenba objevuje pouze v průjezdu vstupní brány hradu Lipnice z doby kolem roku 1370, v presbyteriu augustiniánského kostela v Sadské z let 1370–1380 a v podvěží jižní věže farního kostela v Nymburce z let 1375–1380. Všechny tyto klenby vycházejí z předlohy parléřovské huti, která ji poprvé použila ve východním poli svatovítské sakristie dokončené v roce 1362. Čtyřcípá hvězda naproti tomu získala větší oblibu až v poslední čtvrtině 15. století.⁵ Užití hvězdné klenby v předhusitské době ve vesnickém prostředí by tak bylo zcela ojedinělé a to i s ohledem na Kunatovo postavení při královském dvoře, kde měl jistě možnost se seznámit se soudobou tvorbou královské dvorské hutě.

Rovněž ani architektonická výbava kostela nám nedává možnost jednoznačného zařazení architektury do předhusitského nebo až pohusitského období. V úvahu musíme brát zejména dlouhou tradici v užívání schémat a tvarosloví prvků předhusitské doby ještě hluboko v patnáctém a v první půli století šestnáctého. Jako nejbližší analogii užívající shodný klenební obrazec s předhusitským tvaroslovím, ale realizovaným v letech 1451–64, lze uvést kostel sv. Petra v nedalekých Lounech.⁶

Zásadní se tak pro dataci klenby stává užití kolčího a tzv. francouzského štítu na jejich svornících. Uplatnění tohoto typu štítu na území Čech v předhusitské době je prakticky nereálné, jejich výskyt lze zaznamenat až od poloviny 15. století, přičemž svého rozšíření se pak dočkaly zejména v době jagellonské.⁷ Klenbu presbytáře je proto nutné klást nejdříve do druhé poloviny 15. století.

Připustíme-li vznik klenby až v pohusitské době můžeme s její výstavbou spojit i osazení jižního portálu, který nese ve cviklech rovněž dva kolčí štíty a jehož tvarosloví již plně odpovídá pozdně gotickým formám spíše bližším konci a přelomu 15. století. Vzhledem k tomu, že pro toto období není známa

podrobná genealogie rodu Kaplířů, je možné pouze v omezené míře docílit rozbohem heraldických znamení zpřesnění doby jeho vzniku.

Oba erby tvoří manželskou alianci, kde západní (heraldicky pravý) erb náleží mužskému příslušníkovi rodu Kaplířů a východní (heraldicky levý) jeho manželce. Erb Kaplířů je zde proveden po rozšíření o erb vladyků ze Skalky, jehož nejstarší známé zobrazení se objevuje roku 1479 na nástěnné malbě ve velkém sále západního křídla píseckého hradu.⁸ Může se proto nejdříve jednat o Bohuslava Kaplíře, který měl Sulejovice v držení mezi lety 1474–1486, či o jeho syna Tobiáše, držícího Sulejovice po otcově smrti až do roku 1529.⁹ Mezi lety 1529–1535 spravují Sulejovice Tobiášovi synové Jan a Václav,¹⁰ za nichž je vznik portálu již méně pravděpodobný a to i s ohledem na to, že by na něm byly spíše umístěny erby obou bratrů. Pro přesnější stanovení je klíčové určení manželčina erbu, který však v dané době užívalo více rodů¹¹ a z dnes dostupných pramenů jej není možné identifikovat. Zodpovězení této otázky je proto závislé na více méně náhodném objevu nového pramene k rodopisu Kaplířů, či rozrodu Vrabských. Prozatím tak lze dobu vzniku portálu ohraničit letopočty 1474–1529.

Vzhledem k plošnému zachování omítek jsme při studiu zdíva kostela odkázáni pouze na historické fotografie.¹² Z nich je zřejmé, že ostění portálu bylo do zdíva osazeno současně při jeho výstavbě, rovněž zdící technika lodi a presbytáře se zdá být shodná. Výstavbu lodi a presbytáře proto lze zařadit do jedné stavební etapy spadající do let 1474–1529. Oproti současnému stavu můžeme na zmíněných fotografiích ještě ve východní části jižního průčelí lodi zaznamenat ostění hrotitého okenního otvoru, měřítkem odpovídajícím oknům presbytáře.

Od počátku bylo zamýšleno i s výstavbou sakristie, pro niž byl v severní straně presbytáře prolomen vstup rámovaný profolovaným ostěním. Současnost výstavby presbytáře a zhotovení vstupu dokládá 1,8m dlouhá pochva pro zasouvání závory ve východní špaletě jeho niky, která mohla vzniknout pouze v době stavby. S tím však nekoresponduje fakt, že sokl, který obíhá loď i presbytář, nepřechází na sakristii a napojení její východní zdi na severovýchodní nároží presbytáře je nezvykle situováno v bezprostřední blízkosti severovýchodního okenního otvoru. Tyto nesrovnalosti jsou patrně vysvětlitelné časovým odstupem mezi výstavbou presbytáře a sakristie.

⁴ V této době jsou uváděni tři bratři Kunat, Hanuš a Jarek, přičemž není z dostupné literatury jednoznačné, který Sulejovice přímo vlastnil. August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha 1909, s. 849; August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 14*. Praha 1923, s. 398; August SEDLÁČEK, *Kapliř ze Sulevic*, in: *Ottův slovník naučný 13*. Praha 1898, s. 967.

⁵ K čtyřcípým hvězdným klenbám více Václav MENCL, *Česká architektura doby lucemburské*, Praha 1948, s. 98–100; Václav MENCL, *České středověké klenby*. Praha 1974, s. 80.

⁶ Jan MUK – Martin EBEL, *Louny, kostel sv. Petra*, stavebně historický průzkum, Praha 1989. Přímé spojení obou staveb by bylo možné prokázat na základě kamenických značek, které se na kostele sv. Petra hojně vyskytují. Kostel v Sulejovicích však jakékoli kamenické značky postrádá.

⁷ Mojmir CHROMÝ, *Tvarový vývoj štítu v průběhu 13.–15. století*, in: *Sborník příspěvků, II. setkání genealogů a heraldiků*, Ostrava 1983, s. 58–63.

⁸ August SEDLÁČEK, *Atlas erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*, svazek 2, Praha 2001, s. 234. 1479 jako rok výmalby uvádějí Dobroslava MENCLOVÁ, *České hrady*, díl první. Praha 1972, s. 211. a Emanuel POCHÉ a kol., *Umělecké památky 3*, s. 52. Zde je však erb zkomolený, neboť je vymalován jako polcený, v jehož pravé červené polovině je stříbrné břevno, v levé modré polovině je stříbrno-červeně šachované křídlo.

⁹ August SEDLÁČEK, *Kapliř ze Sulevic*, in: *Ottův slovník naučný 13*, Praha 1898, s. 967; TÝŽ, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 14*, Praha 1923, s. 398.

¹⁰ TAMTÉŽ.

¹¹ Tyto rody patrně mají společný původ, přičemž z nich hlavní byly Vrabští z Vrabí.

¹² Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, oddělení fotodokumentace a dokumentačních sbírek, sbírkové číslo F 41.171, F 41. 172, F 48.549, F 48.550.

S ohledem na architektonickou výbavu sakristie, která stylově odpovídá presbytáři, je nutné uvažovat pouze o fázi vzniklé při realizaci jednotlivých částí stavby. Sakristie tak vzniká ve stejné stavební periodě, avšak následně až po dokončení lodí a presbytáře, a to patrně ještě před jeho sklenutím. Nejenomže východní zeď věže působí zároveň jako opěrný pilíř presbytáře, ale zejména klenby presbytáře a sakristie shodně vykazují nad výběhy žebor drobné deformace. Ty jsou zapříčiněny časovým odstupem mezi osazením výběhů žebor klenby a vlastním sklenutím prostoru. Ve stavební praxi bylo totiž běžné nejprve vystavět obvodové zdivo s klenebními výběhy a zaklenutí provést až po zastřešení stavby. Klenutí navíc zpravidla prováděli specialisté a nikoli ti samí zedníci, kteří při výstavbě obvodových stěn osazovali i výběhy, což se projevuje i vodorovnými spárami přečnělkově kladených spodních třech dílů žebor na rozhraní polí. Kameník tak při klenutí musel v těchto místech nad zhotovenými výběhy osadit krátké díly klenebních žebor, které převáděly horizontální spáru na spáru radiální. Je tedy pravděpodobné, že zaklenutí presbytáře a sakristie bylo provedeno v jedné etapě.

Časové zařazení dvou pater věže nasedajících na sakristii činí jistě potíže, které vyplývají zejména z absence jakýchkoliv datovatelných prvků a z nemožnosti porovnání vztahu zdiva sakristie a věže. Na úrovni prvního patra je sice věž přiložena k presbytáři na spáru, avšak s ohledem na předpokládaný časový odstup mezi výstavbou sakristie a presbytáře je toto řešení opodstatněné.¹³ Za současného stavu jsme pouze sto zařadit věž obecně do období před požár z roku 1788, avšak prozatím nic nevyklučuje ani její výstavbu společně se sakristií.

Vstup do pater věže byl patrně veden pouze z úrovně krovu, v místech stávajícího jižního otvoru druhého patra. Ten jistě pochází z doby před požárem roku 1788, neboť jeho vylehčovací cihelný oblouk a špalety vyžděné z opuky vykazují poškození po jeho působení. Západní vstup ze schodišťové vížky v úrovni prvního patra je až mladšího data a jiný otvor v této úrovni prokazatelně nebyl. Současné zvonové otvory druhého patra mají špalety vyžděné z opuky s načervenalým povrchem upozorňujícím tak na jejich větší stáří, nevyklučující vznik současně s výstavbou věže.¹⁴

STAVEBNÍ VÝVOJ V MLADŠÍM OBDOBÍ¹⁵

V této podobě existoval kostel až do velkého požáru roku 1788.¹⁶ Jak mimo jiné dokládá načervenalé zabarvení opukového kamene, vzaly při požáru za své veškeré dřevěné kon-

strukce v patrech věže, strop nad lodí a krovy, které byly při opravě mezi lety 1793–1795¹⁷ nahrazeny konstrukcemi novými. Stávající krov nad lodí sice vykazuje oproti presbytáři pokročilejší formu typickou až pro následující 19. století, číslování prvků krovu nad lodí plynule přecházející na prvky krovu nad presbytářem však spíše svědčí pro dobu vzniku v jedné etapě.¹⁸ Společně s novým krovem byl vystavěn i západní štít, jehož hmotu tvoří i ohněm zarudlé opukové kameny. Nelze proto vyloučit, že zdivo alespoň částečně neobsahuje konstrukci staršího štítu.¹⁹ Při opravách kostela bylo dále v jižní stěně lodí zazděno gotické okno a nahrazeno symetricky rozmístěnou dvojicí termálních oken, z nichž východní zasahuje do otvoru gotického.²⁰ V severní stěně lze analogicky předpokládat rovněž prolomení dvou termálních oken. Patrně nejpozději v této době byly z gotických oken presbytáře odstraněny profílance středních částí ostění, středové pruty a společně s nimi předpokládané kružby v jejich vrcholech. K těmto stavebním úpravám může patrně přiřadit i přeložení hlavního vstupu z jihu na západ.

Do 80. let 19. století byly v kostele realizovány pouze drobné úpravy. V roce 1840 byla v kostele položena nová dlažba,²¹ v roce 1857 byly na kruchtě instalovány mistrem Kōnickem varhany,²² roku 1875 byly osazeny nové vstupní dveře²³ a o rok později byl zavěšen nový zvon zasvěcený sv. Janu Nepomuckému.²⁴ V inventáři kostela z roku 1881 se nachází zmínka o gotických nástěnných malbách v presbytáři.²⁵

Poslední zásadnější stavební úpravy proběhly v 80. letech 19. století. V roce 1882 byla do kouta mezi věž a loď přistavěna schodišťová vížka a z ní, v úrovni prvního patra, prolomen

¹³ Spára je pozorovatelná pouze na relativně krátkém úseku v jihovýchodním koutě.

¹⁴ Celé druhé patro je v interiéru opatřeno souvislou vrstvou omítky, která pouze lokálně odhaluje jednotlivé kameny a nikoli zdivo ve větší ploše.

¹⁵ Stavební vývoj pro mladší období si neklade za cíl podat vyčerpávající přehled archivních pramenů, neboť je studie soustředěna zejména na středověké období kostela. Poznatky o následném stavebním vývoji jsou čerpány zejména z průzkumu samotné stavby, přičemž byly k těmto stavebním zásahům dohledány pouze záznamy z dostupných archivních pramenů.

¹⁶ Archiv Litoměřické diecéze, archiv farnosti Lovosice I., inventář z roku 1881.

¹⁷ Obnova kostela byla za podpory Josefa Schwarzenberga provedena obcí Sulejovice a Vchynice. Kostel byl znovu vysvěcen 10. května 1795. Archiv Litoměřické diecéze, archiv farnosti Lovosice I., inventář z roku 1881.

¹⁸ Dřevo pro stavbu krovu nad presbytářem bylo dendrochronologicky datováno T. Kynclem do roku 1792/1793. Zdáli pochází ze stejné doby i dřevo na stavbu krovu nad lodí, stropů věže a zvonové stolice musí prokázat budoucí dendrochronologický průzkum.

¹⁹ V úvahu rovněž připadá možnost, že původní štít byl při opravě rozebrán a jeho zdivo využito při stavbě štítu nového. Pozorování zdiva v souvislém celku však s ohledem na dochované omítky není možné a prokázat tak jednu z variant je úkolem případného budoucího sondážního průzkumu.

²⁰ Tato situace je patrná na historické fotografii, viz pozn. 12.

²¹ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Pamětní kniha obce Sulejovice (1836–1919), inv. č. 240.

²² Archiv Litoměřické diecéze, archiv farnosti Lovosice I., inventář z roku 1933, karton 77.

²³ Archiv Litoměřické diecéze, archiv farnosti Lovosice I., inventář z roku 1933, karton 77.

²⁴ Archiv Litoměřické diecéze, archiv farnosti Lovosice I., inventář z roku 1881. Na zvonu byl tento nápis: „Sub regimine celsissimi Patroni Principis Johannis Adolphi de Schwarzenberg haecce Campana fusa est a Franc. Herold Litomericae 1876“. 14. února 1917 byl zvon snesen a věnován na válečné účely.

²⁵ Archiv Litoměřické diecéze, archiv farnosti Lovosice I., inventář z roku 1881, karton 77. Doslovně je zde uvedeno: „... In Presbyterium sind ... gotische Freskem...“. Vynechané slovo je těžko čitelné, nejspíše se jedná o slovo „tungliche“, které ovšem v němčině nemá žádný význam. Je možné, že pisář udělal chybu a měl v úmyslu napsat „dunkliche“, česky tmavé.

vstup do věže.²⁶ V pamětní knize se též dočteme, že v roce 1887 byl kostel zvenčí „velice pěkně“ renovován,²⁷ avšak bez uvedení dalších podrobností. Této renovaci můžeme přičíst poslední úpravu fasád, se kterou souviselo zazdění termálních okenních otvorů lodi, namísto nichž byly v osách stěn zřízeny otvory obdélné se segmentovými záklenky. Dále byly upraveny zvonové otvory věže, v severní stěně prvního patra věže a sakristie byly prolomeny obdélné okenní otvory se širokým okosením. U severního otvoru sakristie avšak není zřejmé, zdali mohl vzniknout na místě otvoru staršího. Vzhledem k tomu, že shodným způsobem nebyl upraven otvor východní, je spíše pravděpodobnější, že se jedná o otvor nově proražený. Zároveň s těmito úpravami byla asi o dva metry zvýšena věž, jak se o tom zmiňuje pamětní kniha,²⁸ a jak to prokazuje zdivo pod cihelnou korunou věže, které je vyzděno z lomového opukového kamene a na rozdíl od níže ležícího zdiva nevykazuje známky po působení žáru. V tomto roce tak byl realizován i krov věže a její dřevěné trámové stropy, z nichž severní v prvním patře nese tužkou psané iniciály A.C. s letopočtem 1887. Kostel tak získal roku 1887 podobu, kterou si po opravách z let 1947–1948²⁹ a 2001 ponechal až dodnes.

THE RÉSUMÉ

DEVELOPMENT OF THE CHURCH OF THE HOLY TRINITY IN SULEJOVICE

The church of the Holy Trinity is one nave building with a rectangular nave and a setback polygonal presbytery in the east. A prismatic tower of a square ground plan and a sacristy in the space underneath is closely attached to the northern side of the presbytery.

Flat roofed nave with a remarkable cavetto is accessible from the west, although the original entrance was situated from the south. On the east side the nave is linked to the presbytery with a wide pointed arch of triumph. Approximately one third of the west side of the nave is occupied by a wooden gallery. The presbytery is topped by one bay of four-pointed stellar vault and is lit through four pointed window openings. A rectangular door opening with a round discharging arch pointing to the sacristy was broken in its north wall. A sanctuary can be found along its east wall.

The sacristy is topped by one bay of groin rib vault with pointed shallow arches and is lit through one window from the north and one from the east. Floors of the tower have flat ceilings. The second floor comprises a construction of a bell truss frame and in the west, north and east are made rectangular bell window openings.

On the contrary from existing literature the authors of the article date the origins of the church to the period of the late Gothic (within the years of 1474–1529). The sacristy was erected after the nave and presbytery had been finished. Hypothetically the construction of two floors of the tower can be placed to this same period too.

The church existed in this shape till the fire in the year 1788 when all wooden constructions were destroyed, then they were replaced during the reconstruction between the years 1793–1795. A Gothic window in the south wall of the nave was replaced by a couple of symmetric thermal windows which can be presumed also in the north wall. Construction work from this period probably include also replacement of the main entrance from the south to the west.

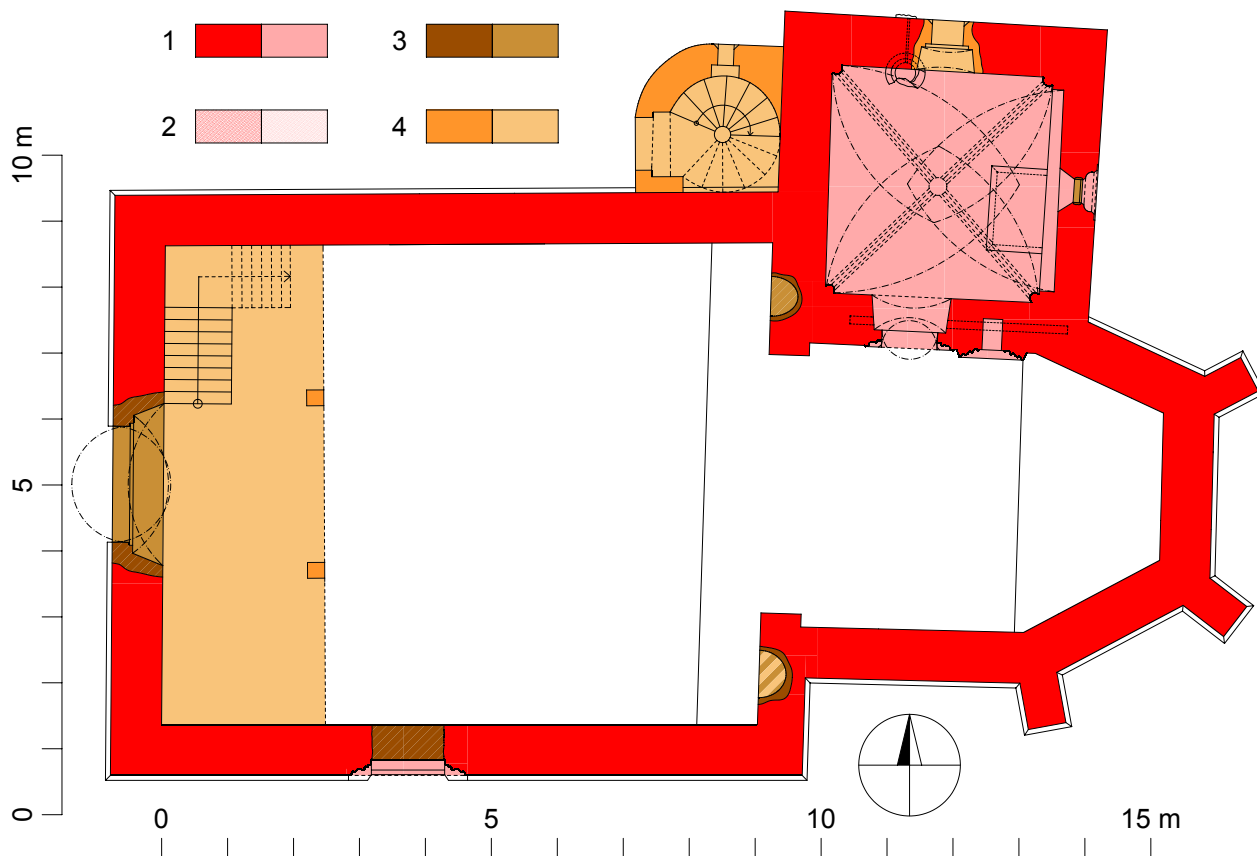
Last significant construction work took place around the year 1882 when a staircase turret was added between the tower and the nave with an entrance to the tower. The nave was lit by present window openings.

²⁶ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Pamětní kniha obce Sulejovice, (1836–1919), inv. č. 240.

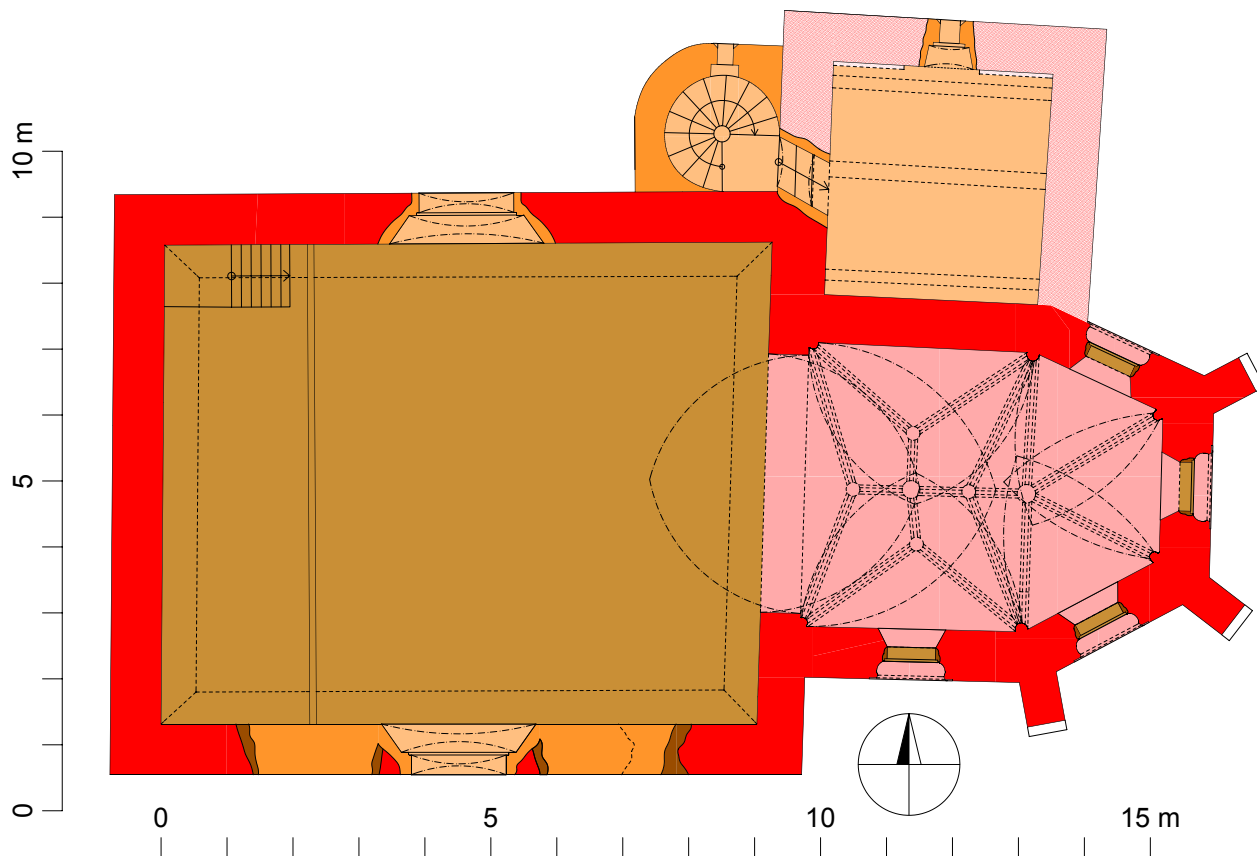
²⁷ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Pamětní kniha obce Sulejovice, (1836–1919), inv. č. 240.

²⁸ SOKA Litoměřice se sídlem v Lovosicích, Farní úřad Lovosice – pamětní kniha, kniha 2 (1757–1919), s. 127.

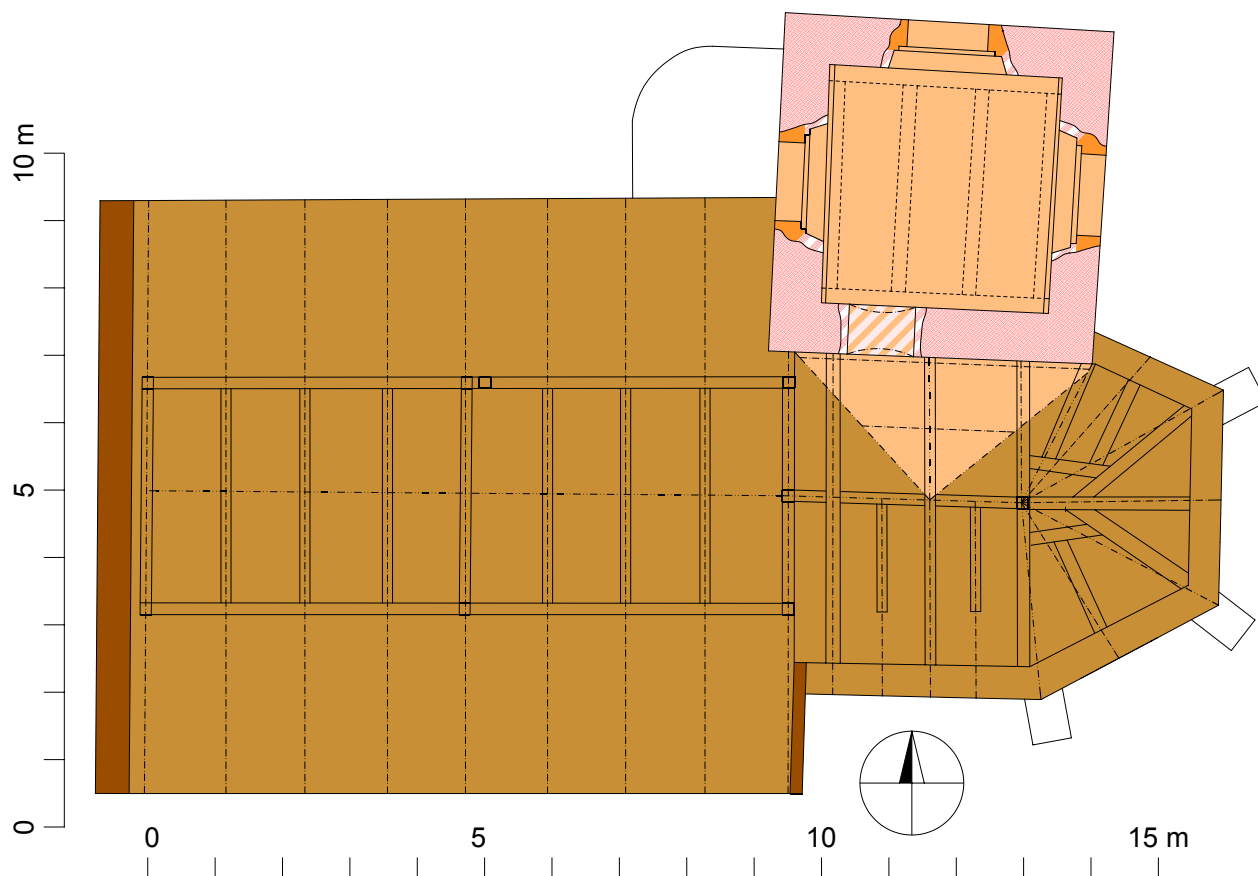
²⁹ SÚA, Státní památková správa, Sulejovice – karton 541.

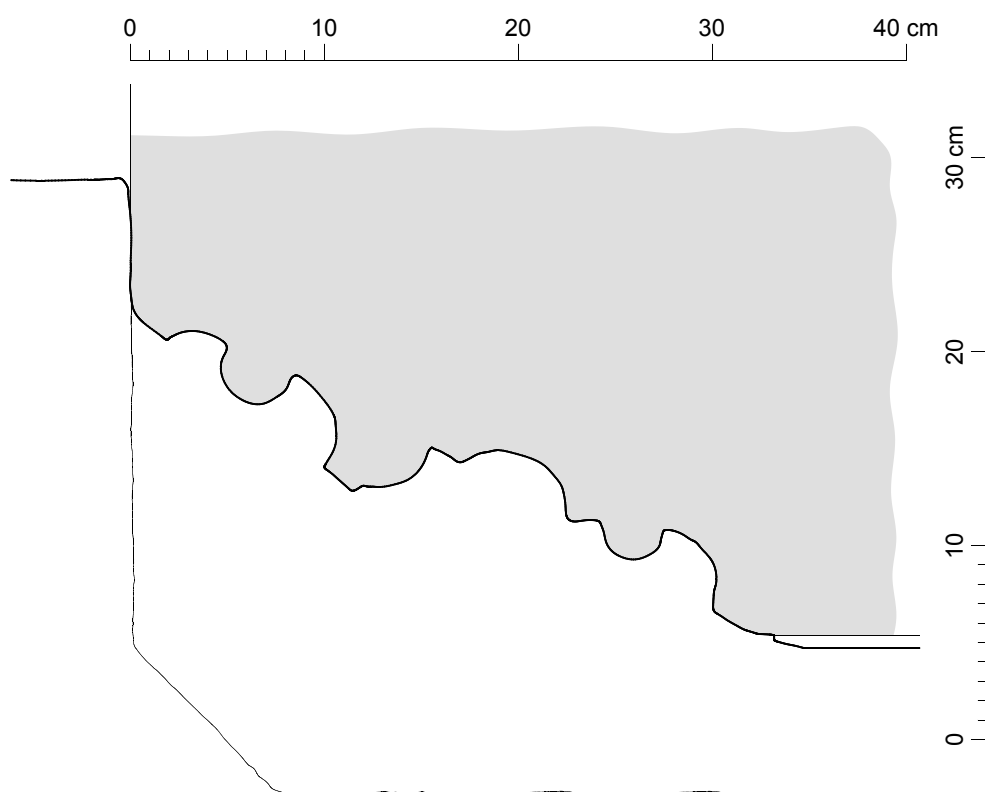
Obr. 1. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, půdorys vedený v úrovni sakristie s vyhodnocením stavebního vývoje. 1 – gotické zdivo a konstrukce nad rovinou řezu z let 1474–1529, 2 – předpokládané gotické zdivo a konstrukce nad rovinou řezu z let 1474–1529, 3 – barokní zdivo a konstrukce nad rovinou řezu z let 1793–1795, 4 – zdivo a konstrukce nad rovinou řezu z 80. let 19. století. Zaměření a kresba: Jaroslav Skopec a Tomáš Brož, 2006. Pro větší přehlednost byly u některých otvorů v půdorysech vynechány sklopené čelní oblouky.

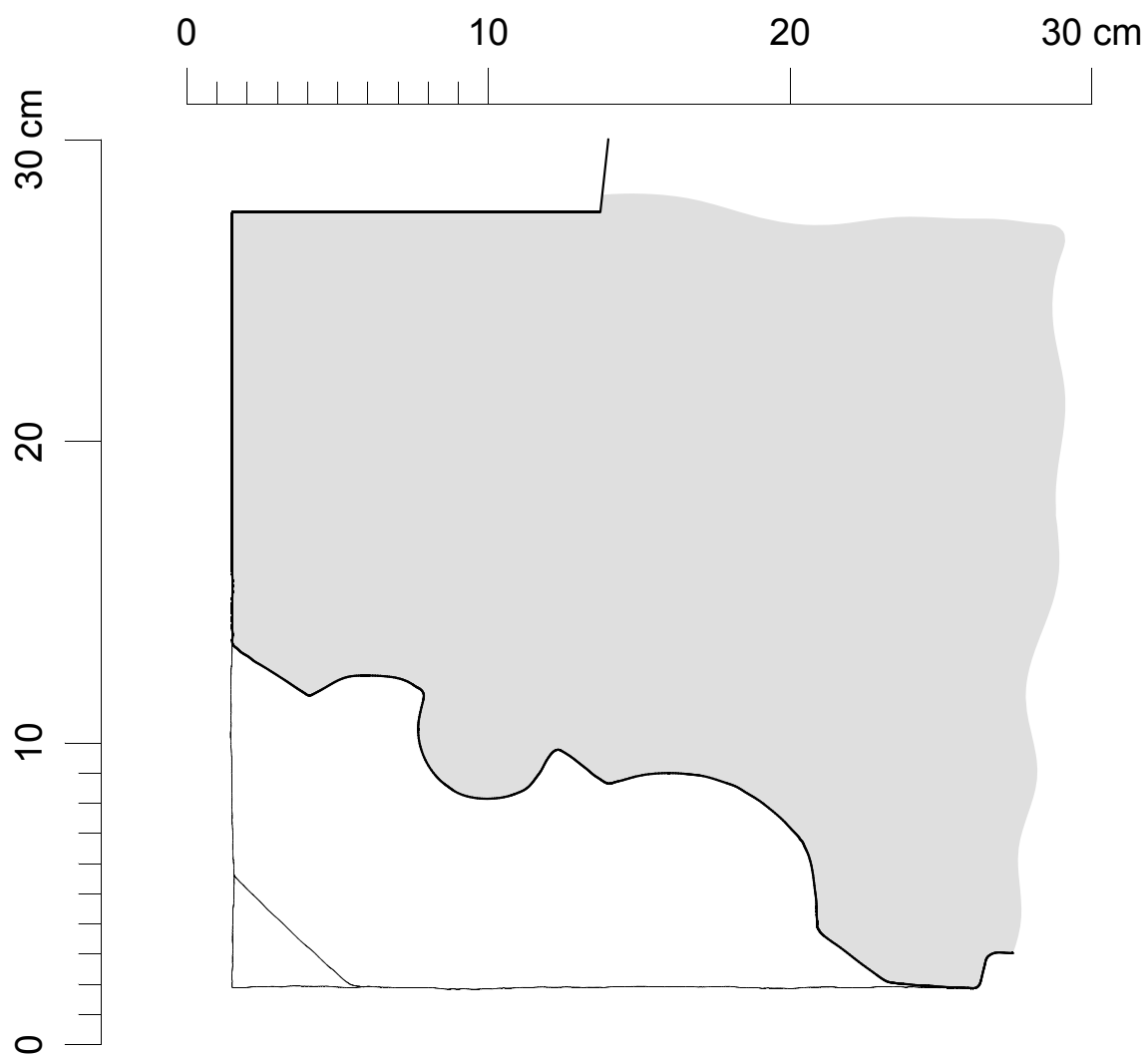
Obr. 2. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, půdorys vedený v úrovni prvního patra věže s vyhodnocením stavebního vývoje. Legenda viz obr. č. 1. Zaměření a kresba: Jaroslav Skopec a Tomáš Brož, 2006.

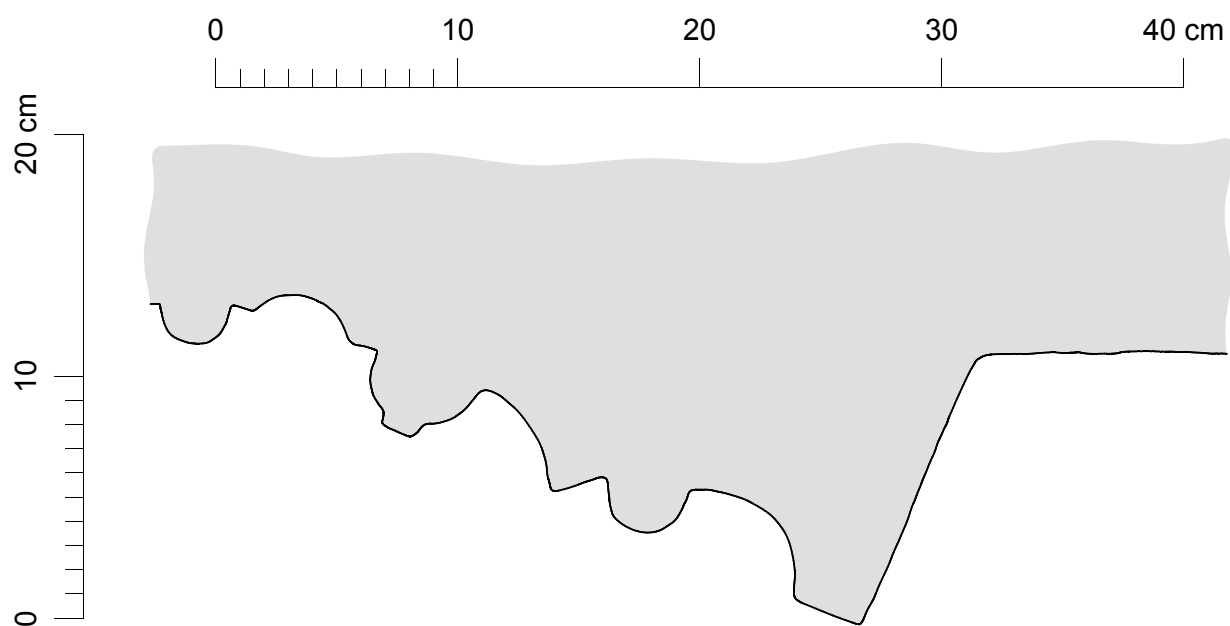
Obr. 3. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, půdorys vedený v úrovni druhého patra věže s vyhodnocením stavebního vývoje. Legenda viz obr. č. 1. Zaměření a kresba: Jaroslav Skopec a Tomáš Brož, 2006.

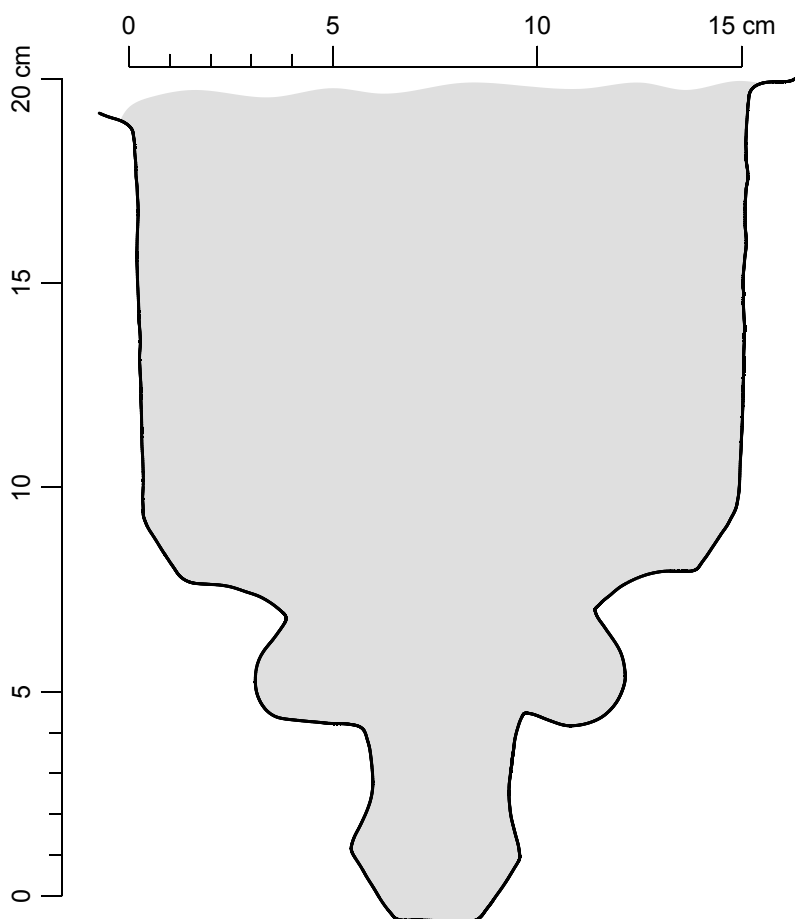
Obr. 4. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, profil východní stojky ostění jižního portálu lodi. Zaměření a kresba Jaroslav Skopec, 2006.

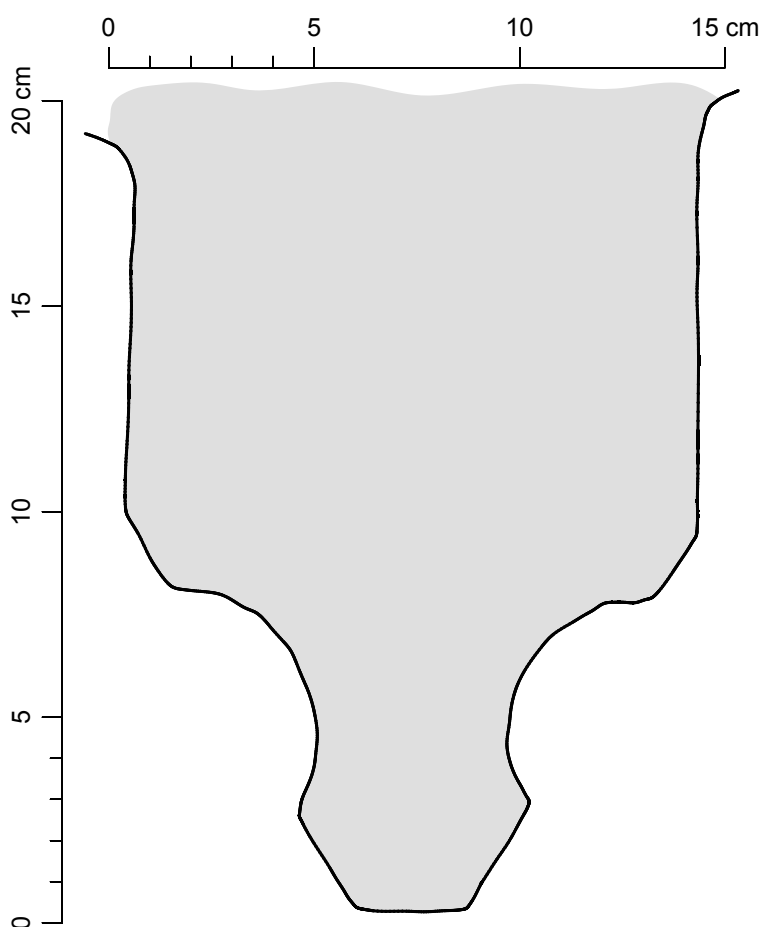
Obr. 5. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, profil východní stojky ostění portálu vedoucího z presbytáře do sakristie.
Zaměření a kresba: Jaroslav Skopec, 2006.

Obr. 6. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, profil východní stojky ostění sanktuáře.
Zaměření a kresba: Jaroslav Skopec, 2006.

Obr. 7. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, profil klenebních žeber presbytáře nad jihovýchodním výběhem závěrového pole. Zaměření a kresba: Jaroslav Skopec, 2009.

Obr. 8. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, profil klenebních žeber sakristie nad jihovýchodním výběhem. Zaměření a kresba: Tomáš Brož, 2009.

Obr. 9. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, celkový pohled od jihovýchodu. Foto: Jaroslav Skopec, 2009.

Obr. 10. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, detail jižního portálu lodi v pohledu od jihu. Foto: Tomáš Brož, 2006.

Obr. 11. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, sanktuárium a portál vstupu do sakristie v severní stěně presbytáře v pohledu od jihu.
Foto: Jaroslav Skopec, 2009.

Obr. 12. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, klenba presbytáře v pohledu od západu. Foto: Jaroslav Skopec, 2009.

Obr. 13. Sulejovice, kostel Nejsvětější Trojice, východní stěna sakristie v pohledu od jihovýchodu. Foto: Jaroslav Skopec, 2009.